

Civila musikkårer i landskapet Värmlands bruksorter

Betydelsen av faktorerna ekonomi, rekrytering, musik och kulturskolan, samt studieförbunden för musikkårens överlevnad

Civilian marching bands in the province Värmland industrial communities, with a focus on Degerfors, Edsvalla, Gruvön, Nors, Slottsbron, and Vålberg bands

Gisela Lindh

Fakultet Humaniora och samhällsvetenskap

Nivå/Högskolepoäng Kulturvetarprogrammet, huvudområde Kulturstudier, Kandidatuppsats 15 hp

Handledarens namn Peter Almerud

Examinatorns namn Eva Zetterman

Datum 2015-06-03

Abstract

This bachelor thesis is about civilian marching bands in the province Värmland industrial communities, with a focus on Degerfors, Edsvalla, Gruvön, Nors, Slottsbron, and Vålberg bands. Degerfors, Gruvön, and Slottsbron bands are three corps that still operates concerts and performances. The other three unions are defunct.

In Värmland, there were many mills that were operating well into the 1900s, roughly speaking there were about 25 mills in various industrial areas. These mills had operations in glass, iron, and paper, each user had a band at least a brass sextet and today there are only eight bands left in Värmland. Bofors in Karlskoga, Charlottenberg, Degerfors, Dejefors, Gruvöns in Grums, Hagfors, Skoghall, and Slottsbron bands.

What is the reason that so many bands have disappeared? To answer the question I have investigated the importance of four factors have had for the unions: finance, recruitment collaboration with the music and arts, as well as cooperation with educational associations.

The results show a marked reduction in civil bands, from about 25 corps to eight corps today. Factors economy, recruiting, music and culture schools had a great importance and study associations only had a certain importance. Conclusion is if bands do not get financial support in order to conduct business, do not have interaction with music culture schools, because recruitment is done here today. Then it is a great risk that civilian bands are lost.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
1.1 Problemområde	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Avgränsning och metod	6
1.4 Tidigare forskning	7
1.5 Disposition	8
2. Historik om civila musikkårer	9
3. Samspelande faktorer av betydelse för civila musikkårer	16
4. Kulturpolitikens betydelse för musikkårer i faktorernas avseenden	26
5. Resultat	34
6. Diskussion och slutsats	36

Källförteckning

Bilagor

1. Inledning

Den här c-uppsatsen handlar om civila musikkårer i landskapet Värmlands bruksorter, men inriktning på Degerfors, Edsvalla, Gruvöns, Nors, Slottsbrons, och Vålbergs musikkårer. Degerfors, Gruvöns, och Slottsbrons musikkårer är tre kårer som fortfarande har verksamhet, konserter och framträdanden. De övriga tre kårerna är nerlagda.

I Värmland fanns det många bruk som var verksamma långt in på 1900-talet, grovt räknat fanns det omkring 25 bruk i olika bruksorter. Dessa bruk hade verksamheter inom glas, järn, och pappersbruk, varje bruk hade en musikkår på minst en mässingssextett och idag finns det bara åtta musikkårer kvar i Värmland. Bofors i Karlskoga, Charlottenberg, Degerfors, Dejefors, Gruvöns i Grums, Hagfors, Skoghalls, och Slottsbrons musikkårer.

Vad är orsaken att så många musikkårer har försvunnit? För att få svar på frågan har jag undersökt vilken betydelse fyra olika faktorer har haft för kårerna: ekonomi, rekryteringen samverkan med musik- och kulturskola, samt samverkan med studieförbunden.

1.1 Problemområde

Denna uppsats är en undersökning om civila musikkårer i landskapet Värmlands bruksorter. Ett av skälen för ämnesvalet är att ett av mina stora intressen är att spela tillsammans med Degerfors musikkår som ligger i landskapet Värmland och är en civil musikkår. De civila musikkåreerna växte fram i de bruk som utvecklades under industrialismen, där bruksdisponenten ville att arbetarna skulle få bildning genom blåsmusiken, men också att de inte skulle suppa utan få ett hälsosammare liv och i och med det kunde de arbeta bättre. Därför köpte bruksdisponenten in instrument, i första hand bleckblåsinstrument. I Värmland fanns det många järnbruk men också glas- och pappersbruk. Idag har många bruk lagts ner och även civila musikkårer har minskat i antal. Jag vill undersöka hur många civila musikkårer det har upphört i landskapet Värmlands bruksorter och orsaken till detta. Jag följer utvecklingen från slutet av 1800-talet fram till idag. Perioden från slutet av 1800-talet fram till andra världskrigets slut sammanfaller med den bildningstradition som växte fram i samhället, det är den perioden professor i biblioteks- och informationsvetenskap Anders Frenander kallar ”den kulturpolitiska förhistorien”.¹

För att få en förklaring om kulturpolitiken, men också se det kulturpolitiska perspektivet i den kulturpolitiska förhistorien, ges en förklaring utifrån Dorte Skot-Hansens teori. Bildningsperspektivet står också i centrum i den första fasen i den utvecklingen av kulturpolitiken som Dorte Skot-Hansen urskiljer från det att kulturpolitiken etableras som ett eget politikområde i början av 1960-talet.² Hon menar att utvecklingen har gått från en humanistiskt motiverad fas via en sociologiskt motiverad till en instrumentellt motiverad. I den humanistiska fasen skulle kulturen demokratiseras och alla medborgare skulle få ta del av den goda konsten. I den sociologiskt motiverade fasen, som inleddes under första halvan av 1970-talet ifrågasattes den passiva distributionen av god konst. I stället skulle kulturpolitiken leda till frigörelse och initiativen skulle komma nerifrån, från föreningslivet eller från människorna, det vill säga det civila samhället. Den kulturella demokratin skulle nu förverkligas och kulturbegreppet blev bredare, där alla grupper oavsett om de var arbetare, barn, invandrare eller kvinnor skulle de få uttrycka sig. Alla kulturformer var likvärdiga och medborgarhus, alla slags verkstadslokaler, samt övningslokaler för t.ex. rockgrupper skulle stå till förfogande. På både värdet och värdigheten i den egna kulturen skulle deltagarna få bekräftelse genom egna

1 Anders Frenander, *Kulturen som kulturpolitikens stora problem*, Gidlunds förlag, 2014, s. 75

2 Sven Nilsson, *Kulturens nya vägar*, Polyvalent, 2003, s. 447

aktiviteten. Den instrumentellt motiverade kulturpolitiken inleddes på 1980-talet. Där mäts framgång med synlighet och kulturen blir en symbol för innovation och kreativitet. Kulturinvestering ersätter ordet kulturstöd och det minskade offentliga stödet ska ersättas av sponsorer. Kulturutbudet anpassades efter livsstilar. De tre faserna av Dorte Skot-Hansen, humanistiskt, socialistiskt och instrumentellt, refereras av kulturforskaren Sven Nilsson i sin bok *Kulturens nya vägar*.³

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att studera utvecklingen av musikkårerna och diskutera några förutsättningar för deras verksamhet, samt några möjliga orsaker till att de har minskat i antal.

Mina frågeställningar är:

1. Hur många civila musikkårer har funnits och hur många finns idag i landskapet Värmlands bruksorter?
2. Vilka samspelande faktorer har haft betydelse för civila musikkårer?
3. Vilken betydelse har kulturpolitiken haft för musikkårerna i faktorernas avseenden?

1.3 Avgränsning och metod

Jag riktade in min forskning på civila musikkårer och inte på hemvärnets - och försvarsmaktens musikkårer. Hemvärnets- och försvarsmaktens musikkårer har ett antal uppdrag de måste genomföra, vilken repertoar de måste spela och hur många framträdanden de ska utföra, samt att de får ersättning och att det medför högre krav för dessa blåsmusiker. Jag tittade inte heller på de kyrkliga och nykterhetsförbundens musikkårer, utan enbart på musikkårer i bruksorter. För att få en så relevant bild av civila musikkårerers utveckling i landskapet Värmlands bruksorter, besvarades frågan hur många civila musikkårer som har funnits och hur många som finns idag. För att få en bild av utvecklingen gör jag nedslaget i åren omkring 1945, 1980 och 2015. År 1945 är året när andra världskriget tog slut och är intressant för att se hur civila musikkårer klarade sig med ekonomi, rekrytering och om de hade samverkan med musikskoleverksamhet, samt samverkan med något studieförbund. När det gäller år omkring 1980 tittade jag på hur civila musikkårer har utvecklat faktorer som ekonomi, rekrytering, musik- och kulturskola, samt om studieförbundet hade används.

3 Sven Nilsson, s. 447ff

Jag avgränsade området till landskapet Värmland, där de olika bruken och bruksorterna fanns och att jag tittar på Edsvalla, Nors, och Vålbergs musikkårer som fanns inom en radie på 15 kilometer från varandra och som idag inte finns kvar. Jag kommer även att titta på tre civila musikkårer som finns idag: Degerfors musikkår, som finns i min hemkommun, Gruvöns, och Slottsbrons musikkårer som finns i Grums kommun.

Jag använder Frenanders periodisering och Skot-Hansens modell för analysen i min uppsats. I arbetet med uppsatsen använde jag boken *Bildning och nöje Bidrag till studiet av de civila blåsmusikkåreerna under 1800-talets senare hälft* av Greger Andersson; regeringspropositioner 1996/97:3 och 2009/10:3, offentliga utredningar 1954:2 och 1972:66; protokoll, verksamhetsberättelser och andra dokument om civila musikkåreerna som ingår i min uppsats. För att tolka de skriftliga materialen jag har jag använt mig av textanalys för att tyda innehållet. För att beskriva miljöer, människor, tidsepoker och dess utveckling har jag använt etnografisk analys, för att tyda dess utveckling bland civila musikkårer. Jag har kompletterat det skriftliga materialet med kvalitativa intervjuer med dirigenter, musiker och ordförande i civila musikkårer med god inblick i verksamheten, för att få en bild av hur situationen är idag. Intervjuer har gjorts både personligen och via mejl. De frågor som jag har ställt i dessa intervjuer är: 1. Vilken betydelse har faktorn ekonomi haft för musikkåren? 2. Vilka ger idag anslag till kåren? 3. Vilken betydelse har faktorn rekrytering haft för kåren? 4. Hur sker rekryteringen idag? 5. Vilken betydelse har faktorn musik- och kulturskolan för kåren? 6. Hur stort samarbete har ni med musik- och kulturskolan? 7. Vilken betydelse har studieförbundet haft för kåren? 8. Vilket studieförbund samarbetar kåren med idag och hur ser samarbetet ut?

1.4 Tidigare forskning

De forskningarna som har gjorts tidigare om civila musikkårer har inte skrivits så mycket om, men det som har beskrivits handlar bland annat om vilket samarbete kulturskolor och musikkårer har i rekryteringsmöjligheter. Det framgår i den uppsats *Fortsätt blås!* av Ida Samuelsson, c-uppsats år 2008/2009, där hon beskriver rekrytering via de äldre ungdomarna som är elever i kulturskolan till musikkårer; *En amatörmusikkår i en föränderlig verksamhet* av Sara Martinsson, c-uppsats år 2008 som handlar om Lilla Edets musikkår som har sitt ursprung från föreningslivet, Nykterhetsförbundet och hur deras verksamhet var och är idag; och *Hur svensk militärmusik blir civil* av Sven Heilo, c-uppsats 2008 som tar upp militärmusikens utveckling, dess historia och hur den förändrats till att bli civil.

1.5 Disposition

Uppsatsen är indelad i följande kapitel: kapitel 2 ger en historisk bild om civila musikkårer; kapitel 3 undersöks faktorerna ekonomi, rekrytering samverkan med musik och kulturskolan, samt studieförbunden. I kapitel 4 undersöks om faktorerna ekonomi, rekrytering samverkan musik och kulturskolan, samt studieförbunden har haft någon betydelse i ett kulturpolitiskt sammanhang, ett resultat kapitel följs i kapitel 5 utifrån materialet som tagits fram från kapitel 2,3 och 4. Det avslutande kapitlet 6 är en diskussion och slutsats kapitel.

I nästa kapitel 2 ska jag skriva historiken om civila musikkårens uppkomst, därefter kommer jag att skriva om de sex musikkåren Degerfors, Edsvalla, Gruvöns, Nors, Slottsbrons och Vålbergs musikkårer. I denna text kommer relevant historik om dessa musikkårer att beskriva kårernas situation med olika händelser. Den avslutande delen av kapitlet kommer jag att besvara första frågan, hur många civila musikkårer har funnits och finns idag.

2. Historik om civila musikkårer

De civila musikkårererna bildades under senare delen av 1800-talet och under tidigt 1900-tal. De första musikkårererna bildades i industrialismens Storbritannien av Henry Brougham, som var en engelsk statsman som ville sprida bildning och kunskap bland industriarbetarklassen. Brougham var även med och bildade *The Mechanic's Institutes*, i London 1823. Instituterna började mer inrikta sig på kulturella aktiviteter från tiden runt 1830, det billigare alternativet var körsång för instrument var dyrt och grunden till det engelska "brass band movement" lades inom instituten, dessa engelska brassband var knutna till industrier.⁴ I samband med nya järnframställningsmetoder gjorde många av industridisponenterna i Sverige under 1830–40-talen studiebesök i England och ur detta bildades den första bildningscirkeln i Sverige, Stockholms bildningscirkel. Syftet var att bildningscirkelarna skulle fungera som ett medel för de "industriidkande klassernas bildning, upplysning och förädling".⁵

I Sverige betydde en ny samhällssyn liberalismens genombrottstid, där man på ett nytt sätt nu angriper ekonomiska och sociala problem. Att söka frambringa "hjälp åt den enskilde att utveckla sin egen duglighet" var ett karakteristiskt drag och man ville uppnå ett ekonomiskt samt ett socialt välstånd. För de lägre befolkningsgrupperna fanns frågan om bildning och förädlande fritidssysselsättningar också med i reformknippet. Idéerna om underklassens andliga höjning överfördes i Sverige inte minst genom de så kallade bildningscirkelarnas strävanden. I detta sammanhang kom musiken att bli en väsentlig beståndsdel. När det gällde att förädla och bilda de lägre klasserna ansågs musik vara ett ypperligt medel och befanns innebära sunda fritidssysslor. Musikaktiviteter kunde bidra till en ökad produktivitet genom att bland annat stävja det utbredda alkoholmissbruket. Det var bruksägarna som i många avseende skulle gå i spetsen under den begynnande industrialiseringen för landets utveckling och vi finner de tidigaste nedslagen av den nya tidsandan i de här brukssamhällena.⁶ I förening med dess industriella inriktning i bruksortens tätortskaraktär betraktade vissa grupper landsbygden som bondsk, i ett förnedrande betydelse av bondsk, och denna stämpel fick också folk-musiken. Under denna period 1850-1900 bildades majoriteten av bruksmusikkårererna. För den mer "urbana" bruksbefolkningen passade mässingssextetten

4 Greger Andersson, *Bildning och nöje: Bildning till studiet av de civila svenska blåsmusikkårererna under 1800-talets senare hälft*, Uppsala universitet, 1982, s. 20f

5 Greger Andersson, s. 21f

6 Greger Andersson, s. 29f

bättre och instrumenten hade ingen koppling med bondesamhället. Hos den övriga befolkningen bör det även ha funnits en stark önskan om en sådan ensemble, och även brukspatronernas och inom de mer yrkes-specialiserade kategorierna fanns ett intresse för att få till stånd sådana musikkårer.⁷

Under hela 1800-talet skapades intresset inom medelklassens för musik och musikutövning. Det ansågs vara en viktig del av en kultiverad människas bildning att ha kännedom om musik. De musikkårer som bildades på bruksorterna hade städernas så kallade musiksällskap som modell och var organiserade på ett liknande sätt. Under 1860-talets första hälft blev musikkårer något av en modéföreteelse. I bruksorterna fick musikkårer spela utomhus i till exempel bruksparker, för i regel saknades lokaler för att framföra musik och då krävdes en ljudstark musikensemble. Vikten lades på nöjes- och underhållningstillställningar. Orsaken till att musicerandet överläts till arbetarna var idéerna om brukens omsorg och det accepterades av befolkningen. Initiativet att bilda en musikkår låg hos bruksledningen och grunden var deras starka musikintresse men också strävan att ge arbetarbefolkningen bildning och ädla nöjen.⁸

Inom bruken bestämde disponenten men också grosshandlaren över brukets musikkår. Kårens utveckling hade en nära koppling till den utveckling Sverige genomgick under den senare delen av 1800-talet. Sedan 1870-talet hade industrialiseringen skjutit fart på allvar, vilket var påtagligt i samhällets politiska och ekonomiska omvandling. Borgarklassen hade blivit alltmer inflytelserik och självmedveten. Samtidigt utmanades borgarklassen av de som formade den växande industrin, arbetarklassen. I takt med att arbetarklassen flyttade fram sina positioner fackligt som politiskt, intensifierades deras kamp för demokrati och rösträtt.⁹ Den här utvecklingen med att arbetarklassen intresserade sig både fackligt som politiskt presenteras närmare i skildringen av Degerfors, Slottsbrons, och Vålbergs musikkårens framväxt.

År 1884 bildades Degerfors musikkår och de första instrumenten skänktes till kåren från en av brukets delägare, grosshandlaren Fröding från Göteborg.¹⁰ I augustinumret 1884 av Karlskoga tidning fanns en kort notis som meddelade ”att en musikkår bildats vid bruket å Degerfors”. Det var främst musik för bruket som framfördes. En tråkig händelse drabbade

7 Greger Andersson, s. 55f

8 Greger Andersson, s. 56ff

9 Anders Frenander, s. 79

10 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, *I aftons Landgren*, Axelsson & Jansson, Media AB, 2007, s.10

Degerfors musikkår den 12 februari år 1900, när Bruksskolan brann ner till grunden. Hela kårens arkiv samt notmaterial försvann i branden och därför blev Degerfors musikkår officiella födelseår 1900.¹¹ Det var det fram till år 2009 då jubileumsåret åter blev 1884 sedan Karlskoga tidningen skrivit en artikel om att kåren bildades 1884, och detta år firade Degerfors musikkår 125 år.¹² Bruksdisponent Ernst Odelberg i Degerfors rekryterade en ny ledare Nils Gustaf Asker från Kristinehamn, som ledde Degerfors musikkår under några år i början av 1900-talet, och detta var början av kårens glansperiod. I början av 1900-talet arbetade de 24 medlemmarna arbetare vid Degerfors järnverk, och de här arbetarna blev väl behandlade, nästan som tjänstemän.¹³

Degerfors musikkår av år 1901. I mitten i vit mössa Nils Gustav Asker.¹⁴

Vid dansbanan i Kvarnhagen framförde Degerfors musikkår musik varje lördagskväll och ofta på söndagarna var det promenadkonserter. Disponenten Odelberg ville ogärna att Degerforsborna skulle mista sin helgmusik även om det kom erbjudanden att spela på annan ort.¹⁵ Degerfors musikkår sågs som bolagets egendom enligt disponent Odelberg, och kåren fick t.ex. spela under bolagsstämmorna. Musikanterna själva uttrycker det som att ”när och var” de skulle spela ”bestäms högre upp”. Något som talar för att disponenten Odelberg faktiskt bestämde ”när och var” Degerfors musikkår skulle spela, är att kåren på Karldagen den 26 januari varje år redan klockan fyra på morgonen skulle marschera hem till de av

11 www.degerforsmusikkar.se, 2015-04-12

12 Intervju: Mikael Karlsson musiker i Degerfors musikkår, 2015-05-01

13 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, s. 10f

14 www.degerforsmusikkar.se, 2015-04-12

15 www.degerforsmusikkar.se, 2015-04-12

brukets chefer och ingenjörer som hette Karl för att ge namnsdagskonsert. Detta var ett riktigt styrkeprov för dessa musikanter för det var under bitande kyla och risken var stor att ventilerna på horninstrumenten frös till is.¹⁶ En annan händelse som talar för att disponenten Odelberg bestämde över Degerfors musikkår är att Odelberg inte tyckte om fackliga organisationer, bolaget ägde instrumenten och när det blev första maj så ville han att Degerfors musikkår skulle marschera och spela för honom, inte marschera och spela i demonstrationståg.¹⁷ Dagens musikkår i Degerfors har inget förhållande med Degerfors järnverk, men för att få en bild av hur Degerfors musikkårs verksamhet ser ut idag har dirigent Barbara Persson och musiker Mikael Karlsson beskrivit kåren såhär. ”Degerfors musikkår har en jämställd grupp av medlemmar som spelar i kåren. Åldersgruppen är mellan 14 år och 70+, nästan lika många kvinnor som män, att den sociala gemenskapen är viktig för kåren och det kan ses i hur många som deltar både på övningsdagen (onsdag) som vid framträdande. Även det att Degerfors musikkår värdesätter varje medlem, ger varje medlem möjlighet att utvecklas på sitt instrument och att detta stärker den glädje samt sammanhållningen som kåren har bland medlemmarna. Den här sociala sammanhållningen har positiv verkan för oss amatörmusiker, om man gör en jämförelse med en lagsport inom idrotten som till exempel fotboll där lagen är indelade i kön, ålder och att den också är utslagsgivande på grund av att många yngre spelare inte har den talang som krävs för att bli en riktig bra fotbollsspelare. Det här är inget som Degerfors musikkår strävar efter, utan alla medlemmar är värda lika mycket och spelar på lika villkor”.¹⁸

Foto: Föreningsarkivet i Värmland

16 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, s. 10f

17 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, s. 21

18 Intervjuer: Dirigent Barbara Persson, 2015-04-29 och musiker Mikael Karlsson, Degerfors musikkår, 2015-05-01

Bilden ovan visar Edsvalla musikkår från år 1880, en mässingssextett. Edsvalla hade alltså en musikkår redan i slutet av 1800-talet.¹⁹ Det var Edsvalla Bruk som donerade instrumenten, disponenten kom från Norge och hette Lidby. Det var arbetarna vid Edsvalla bruk som på 1880-talet bildade en mässingssextett, men föreningen Edsvalla musikkår bildades 1945 och organisatoriskt skilde de sig från bruket.²⁰ Edsvalla musikkårs avveckling kan läsas mer om Nors musikkårs bildande, se nedan.

År 1911 tog hyvelmästaren David Nilsson vid Hallgrens Trävaru AB (nuvarande Gruvöns sågverk) initiativet och bildade den sextett som skulle komma att utvecklas till det som idag är Gruvöns musikkår. Dåvarande ägaren till sågverket, patron Gustav Hallgren lånade ut pengar för att inhandla de första instrumenten. På isen vid ”Tvättberga” som ligger ungefär där Gruvöns sågverk ligger idag, gjordes inför publik år 1911 det första framträdandet.²¹

Slottsbrons musikkår bildades efter att Karl Ekstam år 1902 kom till Slottsbron, där han började arbeta på sulfitfabriken. Han hade lagt som förslag att bilda en musikkår, de hade inga instrument men att de skulle försöka ordna detta och disponenten för sulfatfabriken Lindstedt köpte instrument som kåren skulle få låna. Disponenten var intresserad av att bygden fick en egen musikkår och år 1903 på 1:a maj gjorde de sitt första framträdande.²² En konflikt uppstod då fackföreningen bildades år 1907. Fackföreningen ansåg att Slottsbrons musikkår var deras egendom och att även instrumenten var deras egendom. Bolagsledningen var av annan åsikt så den tog tillbaka instrumenten och kårmedlemmarna fick då ur egen ficka köpa egna begagnade instrument. Så småningom löste fackföreningen in instrumenten.²³

I Utterum i Nor låg en bobinfabrik och där fanns en musikkår. År 1885 i oktober eldhärjades fabriken och fabriken ödelades. Två år senare 1887 startades Vålbergs Fabriker och från Utterum i Nor medfördes musikinstrument. Bildandet av Vålbergs musikkår var ett initiativ av Vålbergs skyttegille, frågan hade diskuterats och på ett möte hösten 1904 tillsattes en kommitté som fick i uppdrag att få till stånd en musikkår, samt söka pengar till instrument.

19 Edsvalla musikkår, Foto, Föreningsarkivet i Värmland

20 Samtal: Lennart Danielsson f.d. Musiker i Edsvalla musikkår, 2015-04-24

21 www.grovonsmusikkar.se/om-oss/historik/, 2015-04-13

22 www.slottsbronsmusikkar.se/Historik.aspx, 2015-04-13

23 www.slottsbronsmusikkar.se/Historik.aspx, 2015-04-13

Vålbergs musikkår bildades år 1905.²⁴ Även Vålbergs musikkår drabbades av missnöje från bidragsgivare till instrument och det var grosshandlaren som inte tyckte om att Vålbergs musikkår använde instrumenten till hans lockoutade arbetare med demonstrationsmusik på 1910-talets början. Instrumenten stannade i Vålbergs musikkårs ägo.²⁵ Vålbergs musikkårs avveckling kan läsas mer om Nors musikkårs bildande, se nedan.

Nors musikkår fanns åtminstone under 1900-talets senare del. I en föreningsblankett till Karlstads kommun år 1981 står det att föreningen Nors musikkår bildades 1976.²⁶ Även att denna musikkår under 1980 hade ett samarbete med Gruvöns musikkår - de hade konserter tillsammans - samt att år 1984 slogs Edsvalla och Vålbergs musikkåror ihop efter ett styrelsemöte där man bestämde att de blev Nors musikkår.²⁷ Några år senare 1989 upphörde Nors musikkår och musikerna gick över till Hemvärnets musikkår i Karlstad.²⁸

I landskapet Värmland finns många gamla bruksorter, några exempel är Borgvik, Eda, Lesjöfors, Munkfors, Norra Råda, Storfors och grovt räknat finns det mer än 25 bruksorter. I alla dessa bruksorter fanns det under tidigt 1900-tal en civil musikkår i form av en mässingssextett, men under 1900-talet minskade bruken i antal.²⁹ Idag finns det åtta civila musikkåror i landskapet Värmland bruksorter som fortfarande spelar samt har framträdanden. De är Bofors, Charlottenberg, Degerfors, Dejeffors, Gruvöns, Hagfors, Skoghall och Slottsbrons musikkåror.³⁰

24 Vålbergs musikkår, Historik 1905-1955, Föreningsarkivet i Värmland

25 Vålbergs musikkår, Historik 1905-1955, Föreningsarkivet i Värmland

26 Nors musikkår, Föreningsblankett 1981, Föreningsarkivet i Värmland

27 Vålbergs musikkår, Protokoll om sammanslagning 1984, Föreningsarkivet i Värmland

28 Mejlsvar: Ordförande Mona Fingalsson, Gruvöns musikkår, 2015-05-17

29 Inger Dahlberg, *Se Sverige*, Liber, 2009, s. 219ff

30 Sveriges orkesterförbund, www.orkester.nu/?page_id=5852 och www.orkester.nu/?page_id=5849#, 2015-01-22

För att få en liten uppfattning vad minskningen av civila musikkårer kunde bero på, ska jag titta närmare i nästa kapitel på fyra olika faktorer ekonomi, rekrytering, samverkan musik- och kulturskolan, samt samverkan med studieförbunden. I detta kapitel kommer faktorerna att belysas för att se vilken betydelse de har haft för civila musikkårer och hur dessa faktorer samspelade med varandra. Jag kommer även att skriva relevant information om kårer, för att tydliggöra faktorernas betydelse men också ge en historisk bild av faktorernas utveckling i musikkårer.

3. Samspelande faktorer av betydelse för civila musikkårer

Vilken betydelse har ekonomin, rekryteringen, musik- och kulturskolan, samt samverkan med studieförbunden haft för civila musikkårer och hur har dessa faktorer samspelat? I detta avsnitt kommer jag att studera de fyra faktorernas påverkan på musikkårens utveckling. Jag har även undersökt hur det ser ut idag för de tre civila musikkårer som fortfarande bedriver verksamhet med framförande och spelningar: Degerfors, Gruvöns, och Slottsbrons musikkårer. För att få svar på dessa frågor gjorde jag intervjuer via mejl med ordförande Mona Fingalsson för Gruvöns musikkår och ordförande Lennart Carlsson för Slottsbrons musikkårer, samt en personlig intervju med Degerfors musikkårs dirigent Barbara Persson och ordförande Patrik Rydbeck.

Ekonomi

När det gäller ekonomin utgår jag från ekonomiska berättelser, balansräkningar, resultaträkningar och revisorernas berättelser för Degerfors, Edsvalla, Nors, och Vålbergs musikkårer. För Gruvöns och Slottsbrons musikkårer har jag utgått från ekonomisk och resultatrapport för åren 2013 samt 2014. För att göra en liten jämförelse hur det ser ut idag, har jag endast använt mig av åren 2013 och 2014. För Degerfors musikkår har åren 1945, 1981 och 2014 använts i tabellen. I tabellen för Edsvalla musikkår valde jag år 1948 istället för 1945 på grund av att det inte fanns tydliga poster för år 1945 redovisade och för Vålbergs musikkår har jag använt mig av åren 1945, 1980 och 1982. Anledningen att jag valde åren 1984, 1985 och 1986 för Nors musikkår är att Edsvalla och Vålbergs musikkårer tillsammans bildade Nors musikkår 1984, samt att jag ville se den ekonomiska utvecklingen de två följande åren. De summor som redovisas i tabellerna är tagna från bokföringen och är inte omräknade till fasta priser.

När det gäller hur den ekonomiska faktorn för Degerfors musikkår ser ut idag, berättar dirigent Barbara Persson att ”den huvudsakliga intäkten kommer från Degerfors kommuns föreningsbidrag, men även att de får varje termin ett studiecirkelbidrag från Kulturens bildningsverksamhet och för att förstärka ekonomin utgör konserter en viktig inkomstkälla. Det stöd som Degerfors kommun ger Degerfors musikkår genom att kåren får använda musikskolans slagverksinstrument och musikskolans aula som övningslokal, den är mycket

viktig”.³¹ Ordförande Patrik Rydbeck tillägger att ”man måste hålla en stadig grund för verksamheten med lärare, noter, uniformer med mera, därför har ekonomin en stor betydelse. Även att bjuda medlemmarna på uppmuntran för att stärka gemenskapen”.³² För att få en bild av hur ekonomin såg ut 1945, 1981 och 2014 för Degerfors musikkår har två tabeller gjorts. En tabell för inkomster med poster anslag från Degerfors (Dfs) järnverk, Dfs kommun, konserter, studieförbund och medlemsavgifter. En tabell för kostnader med poster noter/instrument, uniformer/förplägnad, uppvaktning/representation, hemsida/STIM/annonsering, arvoden/löner/reseersättning och blandade poster under diverse/övrigt.³³ Se bilaga 1

För Edsvalla musikkårs del presenteras den ekonomiska faktorn i en tabell som gjordes för åren 1948, 1980 och 1981. Inkomst posterna är anslag/bidrag, kollekt, spelgage, hyresintäkt, räntor och övriga intäkter, samt kostnadsposterna är noter/instrument, arvoden/löner/reseersättning/skatt, hyreskostnad och diverse/utbetalda gager.³⁴ Se bilaga 2

Tittar vi då på Vålbergs musikkårs ekonomiska situation år 1945, visar det sig att i kassaboken var intäkterna på 307 kronor, där anslag kom från avd. 42 med 300 kronor troligtvis fackförbundet pappers utifrån en muntlig källa.³⁵ För Vålbergs musikkår har följande år används till tabellöversikten 1945, 1980 och 1982. Inkomstposterna är anslag avd. 42/Svenska Rayons AB (SRA), anslag Karlstads kommun, gager/gåvor och räntor. Kostnadsposterna är noter/instrument, arvoden/löner/resor, uniformer och övriga kostnader.³⁶ Se bilaga 3

Den ekonomiska faktorn för Nors musikkår tar sin början år 1984, efter att Edsvalla och Vålbergs musikkårer slogs ihop. De inkomster och kostnader Nors musikkår fick in för åren 1984, 1985 och 1986 presenteras i två tabeller. De poster som redovisas för inkomster är anslag kommun, anslag SRA, gager/lotteri, ränta, gåva/kollekt och ABF lokalhyra. För

31 Intervju: Dirigent Barbara Persson, Degerfors musikkår, 2015-04-29

32 Intervju: Ordförande Patrik Rydbeck, Degerfors musikkår, 2015-05-06

33 Degerfors musikkår, Revisionsberättelse 1945, 1981 och 2014 års balansräkning, Degerfors musikkårs arkiv

34 Edsvalla musikkår, Ekonomi 1948, revisionsberättelse 1980 och 1981, resultaträkning 1981, Föreningsarkivet i Värmland

35 Samtal: Lennart Danielsson f.d. Musiker Edsvalla musikkår, 2015-05-13

36 Vålbergs musikkår, Kassabok 1945, resultaträkning 1980 och 1982, Föreningsarkivet i Värmland

kostnader redovisas posterna noter/instrument, utbetalade gager/resor, Musiklokal, diverse/lotterikostnad och ABF kostnad.³⁷ Se bilaga 4

För att få svar på den ekonomiska faktorn för Gruvöns musikkår skickades frågan via mejl för svar och ordförande Mona Fingalsson svarade enligt följande ”att ekonomin är viktig, för att få in pengar måste vi anordna konserter och få spelningar för att kunna betala ersättning till vår dirigent. Andra utgifter är annonser, buss, div. kostnader på konserter, kopiering, mat, mössor, noter och uniformer”.³⁸ I tabeller redovisas inkomster och kostnader för åren 2013 och 2014 med följande poster för intäkter bidrag kommun/erhållna bidrag för personal, medlemsavgifter/kollekter/övrigt, spelningar/annonser/lotterier och ränta. För kostnader är posterna konserter/repetitioner, instrument/uniformer, dirigent/reseersättning/arbetsgiv.avgift, uppvaktningar/hyra/drillen, annonser/porto/föreningskostnader/frakter/data/mm och bankkostnader/övrigt.³⁹ Se bilaga 5

Från Slottsbrons musikkår ser dagens situation ut så här ”att ekonomin har stor betydelse för kåren, på grund av att kommunala bidrag inte täcker kostnader, därför måste vi spela in våra pengar själva”, skriver ordförande Lennart Carlsson i sitt mejlsvår.⁴⁰ Tabeller har gjorts för inkomster och kostnader som är för åren 2013 och 2014. De poster som används är bidrag kommun, gage/gåvor, lotteri/bingolotter, drillen och stödförening/förtäring/övrigt. För kostnader används posterna noter/instrument, blommor/uppvaktning/gåva, direkta kostnader drill/förtäring, annonser/hemsidan/porto/kontorsmaterial/pg.avg., dirigentarvode/övriga arvoden/resor mm./sociala avgifter, lokalhyra/övr. kost. hyrd lokal, medlemsavgift SOR/Stim avgift och Folkrörelsens arkiv/övr. kostnad.⁴¹ Se bilaga 6

Den ekonomiska faktorn visade att den har en stor betydelse för att kunna bedriva verksamheten, det behövdes instrument, noter och övningslokal annars blev det svårt att utveckla sitt musicerande. Det framgår även att de anslag som dessa kårer hade fått i intäkter, för åren omkring 1945 och 1980 hade anslagen dels kommit från det bruk kåren tillhörde men också från ett kommunalt anslag. Det kan ses att år 1945 hade Degerfors musikkår stöd från järnverket, Edsvalla musikkår hade också bidrag från bruket, medan Vålberg fick bidrag från

37 Nors musikkår, Ekonomisk berättelser 1984, 1985 och 1986, Föreningsarkivet i Värmland

38 Mejlintervju: Ordförande, Mona Fingalsson, Gruvöns musikkår, 2015-05-08

39 Gruvöns musikkår, Ekonomisk rapport 2013 och 2014, Ordförande Mona Fingalsson, 2015-05-19

40 Mejlintervju: Ordförande Lennart Carlsson, Slottsbrons musikkår, 2015-04-28

41 Slottsbrons musikkår, Resultatrapport 2013 och 2014, Ordförande Lennart Carlsson, 2015-05-17

fackförbundet detta år. Tittar vi hur utvecklingen såg ut omkring 1980 då hade bidragen från bruken minskat eller försvunnit helt, med undantag för Nors musikkår de fick bidrag från Svenska Rayons AB. Idag kommer det ekonomiska anslaget från kommunen, men att gage intäkterna är den största inkomstkällan för musikkåreerna idag. Ett mönster kan då ses med att musikkåreernas intäkter har gått från ett stöd från bruket och kommunen, sedan till enbart ett stöd från kommunen, men att det främst är inspelade gage pengar som är den största intäkten idag.

Rekrytering

En annan faktor som har stor betydelse för att en civil musikkår ska kunna ha en bra musikverksamhet är rekryteringen av musiker. Från början var musikerna i kårerna arbetare på bruken och rekryteringen skedde inom bruken. Den rekryteringen kan beskrivas som en passiv form av rekrytering.⁴² Med tiden förändrades rekryteringen och man övergick delvis till en mer aktiv form av rekrytering - där man aktivt rekryterade musiker från annat håll. Ett exempel är Degerfors musikkår, som år 1945 skickade följande brev till en klarinettist som tidigare hade varit medlem i kåren:

”Bäste Bror.

Anledningen till att jag skriver är i första hand, att vi i musikkåren har stor brist på klarinettister. Vi spelar för fullt med det vi har, men måste nödvändigt skaffa fram fler träblåsare för att få god balans på det hela. Då vi saknar dig mycket sedan du flyttat härifrån, vill vi nu höra om du har någon möjlighet och intresse av att flytta hit igen, och ställa upp med oss igen.

Vi har frågat om arbete på verkstaden, och det ordnar sig nog med jobb där, om du skaffar ett betyg eller rekommendation från verkstadsarbete du haft sedan du slutade här.

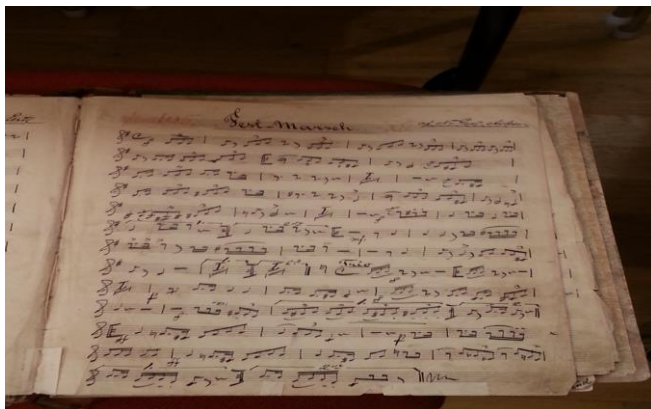
Skicka dina betyg och en ansökan om arbete på verkstad till mig, så ska vi göra vårt bästa för att skaffa dig lämpligt arbete. Du kan vara fullt förvissad om att du är välkommen.

Hjärtliga hälsningar

DEGERFORS MUSIKKÅR ”⁴³

42 Degerfors musikkår, Brev till Degerfors Järnverk 1945, Degerfors musikkårs arkiv

43 Degerfors musikkår, Rekryterings brev 1945, Degerfors musikkårs arkiv

Fotot ovan visar det arrangemang Festmarsch Nils Gustav Asker skrev till Disponent Odelberg.⁴⁴

År 1980 hade Degerfors musikkår en avtappning av träblåsare, det visar att problematiken av att det är svårt rekrytera musiker då som nu. Även om trombonsektionen hade fått förstärkning och detta medförde att höstkonserten ställdes in. Under 1980-talet sker rekrytering till Degerfors musikkår dels genom elever från Degerfors kommunala musikskola där fyra nya medlemmar rekryterades under året och ett samarbete sker även under 1:a Maj firande.⁴⁵

Enligt Barbara Persson kan det vara svårt att få tag på musiker som kan spela bra på sitt instrument, eftersom det tar några år att lära sig och idag sker rekrytering till Degerfors musikkår genom den kommunala musikskolan. Det innebär att de flesta medlemmarna i Degerfors musikkår har gått i den kommunala musikskolan, vilket också lagt grunden till ett bra samarbete.⁴⁶ ”Rekrytering har oerhörd stor betydelse, den är avgörande för kåren nu och i framtiden”, menade ordförande Patrik Rydbeck.⁴⁷

Edsvalla musikkår rekryterade genom att alla som var intresserade av musik fick vara med och lära sig att spela. En eldsjäl för kåren var Detlov Andersson, som hade hand om lektioner med elever och medlemmar i Edsvalla musikkår. Men det kunde även ske att yngre musiker som kom med vid ett framträdande i början av 1950-talet blev bemötta av äldre musiker med kommentaren: ”Ska vi ha onger (ungar) med i orkestern!” Kommentaren riktades till den då unga musikern Lars Eriksson, som berättade det för sin spelkamrat Lennart Danielsson och

44 Degerfors musikkår, Noter, Degerfors musikkårs arkiv

45 Degerfors musikkår, 1980 års verksamhetsberättelse del 4, Degerfors musikkårs arkiv

46 Intervju: Barbara Persson, 2015-04-29

47 Intervju: Patrik Rydbeck, 2015-05-06

det var inte trevligt att höra.⁴⁸ Innan sammanslagningen av Edsvalla och Vålbergs musikkårer hade de samarbete med varandra, det här kan läsas i 1979 års verksamhetsberättelse där Edsvalla tackar Vålbergs musikkår för ett gått samarbete.⁴⁹

Nors musikkårs hade ett gott samarbete med Gruvöns musikkår och de hade konserter tillsammans år 1980. Man inledde även en samverkan med den kommunala musikskolan i Karlstad hösten 1985 med förhoppningen att tio ungdomar inom några år skulle ingå i kåren.⁵⁰ ”Rekrytering är också viktig för att musikkåren ska överleva och ingen rekrytering sker från kulturskolan (se nästa fråga). Den rekrytering vi har idag är att prata med de som spelar något instrument om att de kan börja spela med oss”, svarade ordförande Mona Fingalsson för Gruvöns musikkår.⁵¹

”Rekrytering till våra kårer är mycket svårt i dags läget. Rekryteringen sker i dag på andra musikkårens bekostnad av musiker, att många musiker spelar i fler än en musikkår och att de även slutar i en och börjar i en annan”, gav Lennart Carlsson från Slottsbrons musikkår som svar. Det kan även förklaras att Slottsbrons musikkår hade tre musiker som även spelade i Nors musikkår.⁵²

Rekryteringen har en stor betydelse för att civila musikkårer ska kunna bedriva sin verksamhet. Tidigare har rekryteringen i huvudsaken skett först passivt via bruken och senare aktivt genom att kårerna rekryterat musiker utanför bruken. Idag är det vanligare att rekrytering sker från den kommunala musik- och kulturskolan. Svårigheten med att rekrytera musiker kan t.ex. leda till att konserter ställs in på grund av att det inte fanns musiker som kan täcka en sektion. När det är svårt att få tag på musiker kan en sammanslagning av flera kårer vara ett alternativ för att kunna fortsätta spela och det alternativet genomförde t.ex. Edsvalla och Vålbergs musikkårer år 1984.

Musik- och kulturskola

Musik- och kulturskolan är den tredje faktorn som jag tittade på. Denna kulturinstitution har växt fram sedan 1940-talet och i huvudsak är det barn i skolåldern som har varit elever. I enlighet med varje elevs förutsättningar och önskemål strävade de kommunala musikskolorna

48 Samtal: Lennart Danielsson, 2015-04-24

49 Edsvalla musikkår, Verksamhetsberättelse 1979, Föreningsarkivet i Värmland

50 Nors musikkår, Verksamhetsberättelse 1985, Föreningsarkivet i Värmland

51 Mejlintervju: Mona Fingalsson, 2015-05-08

52 Mejlintervju: Lennart Carlsson, 2015-04-28 och telefonintervju 2015-05-19

efter att ge undervisning och en traditionell (europeisk) musikteoretisk och repertoarmässig grund byggde undervisningen på. Kommunala musikskolan fanns år 1971 i cirka 330 av de 464 kommuner i Sverige som då fanns och det fanns cirka 225 000 elever.⁵³ Idag finns det bara 99 musikskolor, men desto fler kulturskolor 184 stycken och det är faktiskt sju kommuner som inte har varken musik- eller kulturskola. Dessa skolor har som huvudman kommun, studieförbund, ideell förening, ekonomisk förening och stiftelse. Där den största del fortfarande har kommunen som huvudman. De flesta elever har musik som ämne, där 59 % är flickor och 41 % som är pojkar i musik- och kulturskolorna.⁵⁴

Degerfors kommunala musikskola inrättades i Degerfors år 1970, år 1980 hade Degerfors musikkår ett samarbete med musikskolan inför jubileumsfirande med att de delar utnyttjandet av slagverk och notställ. För kåren firades 80 år och 10 år firades för Degerfors kommunala musikskola.⁵⁵ I verksamhetsberättelsen för år 1980 kunde man läsa mer vilket samarbete Degerfors kommunala musikskola hade med kåren, bland de aktiva medlemmarna i Degerfors musikkår fanns fem lärare och att kåren hade fått nya medlemmar från musikskolan.⁵⁶ Det samarbete som Degerfors musikkår har idag till den kommunala musikskolan är mycket bra, eftersom kåren har ett stort samarbete vad gäller övningslokal men också när det gäller instrument som kåren har tillgång att låna och det gäller framförallt slagverksinstrumenten. Den faktorn musik- och kulturskolan är en mycket viktig för Degerfors musikkår.⁵⁷ Patrik Rydbeck instämde med Barbara Persson men tillägger att musikskolan har duktiga elever, att i kåren finns det två musklärare och att kåren har replokal i musikskolans aula.⁵⁸

Edsvalla, Nors och Vålbergs musikkårer har haft samarbete med Karlstads kommunala musikskola, i Edsvalla musikkårs verksamhetsberättelse för år 1981 läste man att även i år hade ett gott samarbete skett med skolan⁵⁹ och i Vålbergs musikkårs verksamhetsberättelse för år 1982 beskrevs samarbetet med musikskolan att det ser gott ut för framtiden.⁶⁰ Nors

53 SOU 1972:66, *Ny kulturpolitik*, Stockholm, 1972, s. 45

54 www.kulturskoleradet.se, 2015-05-13

55 Degerfors musikkår, Verksamhetsberättelse 1980, Degerfors musikkårs arkiv

56 Degerfors musikkår, Verksamhetsberättelse 1980, Degerfors musikkårs arkiv

57 Intervju: Barbara Persson, 2015-04-29

58 Intervju: Patrik Rydbeck, 2015-05-06

59 Edsvalla musikkår, Verksamhetsberättelse 1981 del 2, Föreningsarkivet i Värmland

60 Vålbergs musikkår, Verksamhetsåret 1982, Föreningsarkivet i Värmland

musikkårs samarbete beskrevs i verksamhetsberättelsen för år 1985 att de ungdomar under Per Björkman ledning skulle om några år ingå i stora kåren.⁶¹

På frågan om samarbete med den kommunala musik- och kulturskolan, svarade Mona Fingalsson ”att musikskolan i Grums gick över till kulturskola (ideell förening) 1997. Innan den övergick till kulturskola var det många som spelade blåsinstrument, men nu är det väldigt få som spelar blåsinstrument. Så musikkåren och kulturskolan har inget samarbete i nuläget”.⁶²

För Slottsbrons musikkårs del visade det mejlsvar som ordförande Lennart Carlsson gav ”att det idag inte finns elever som ägnar sig åt blåsinstrument och därför hade de minimalt samarbete med den kommunala musik- kulturskolan. Även om Slottsbrons musikkår hade ett minimalt samarbete med musik- kulturskolan så betyder verksamheten, vad gäller rekrytering av elever, mycket för alla musikkårer”.⁶³ Ordförande Lennart Carlsson gav en förtydligande om Grums kulturskola ”att när denna verksamhet bildades 1997, då var tanken att i första hand få elever till blåsinstrument kurserna, men så blev det inte och därför har Slottsbrons musikkår ett minimalt samarbete med kulturskolan”.⁶⁴

Även om samarbetet mellan kårerna och den kommunala musikskolan är gott så kan det uppstå konkurrens mellan kårerna om rekryteringen av musiker från kommunala musikskolan. Det kan göra att de medför att civila musikkårer inte kan förnygra sin verksamhet. Ett annat problem är att elever från kommunala musikskolan inte finner repertoaren intressant. Ett exempel på det är en skrivelse för ABF:s musikkår i Munkfors. Denna civila musikkår hade dålig förnygring av musiker, de gjorde ett försök att starta upp ABF:s musikkår igen i början av 1970-talet med att elever från den kommunala musikskolan skulle ingå i kåren men eleverna tyckte repertoaren var ointressant och därför lades denna musikkår ner.⁶⁵ Finns inget intresse bland elever på en kommunal musik- och kulturskola så kan denna faktor ha stor betydelse för om en civil musikkår ska finnas kvar, samtidigt så sker idag rekrytering av blåsmusiker via den kommunala musik- och kulturskolan.

61 Nors musikkår, Verksamhetsåret 1985 del 2, Föreningsarkivet i Värmland

62 Mejlintervju: Mona Fingalsson, 2015-05-08

63 Mejlintervju: Lennart Carlsson, 2015-04-28

64 Telefonintervju: Lennart Carlsson, 2015-05-19

65 ABF Blåsorkester, Skrivelse, Föreningsarkivet i Värmland

Samarbete med studieförbunden

Den sista faktorn är studieförbundens betydelse; vilka studieförbund som Degerfors, Edsvalla, Gruvöns, Nors, Slottsbrons och Vålbergs musikkårer har samarbetat med, hur ofta och i vilket avseende. De handlingar som har studerats om Degerfors, Edsvalla, Nors och Vålbergs musikkårer visar att det studieförbund man har samarbetat mest med är ABF (Arbetarnas Bildningsförbund), som är arbetarrörelsens bildningsförbund och har en rad av arbetsrörelsens organisationer som medlemmar. För att få ett svar från Gruvöns och Slottsbrons musikkårer har frågan ställts hur samarbetet ser ut och vilket studieförbund dessa kårer använder, till ordföranden i varje kår via mejl.

Degerfors har haft samverkan med ABF åtminstone sedan slutet av 1940-talet. Vid årsmötet 1949 konstaterades under § 10 angående flöjtisten Crasseberg att ”Man kan bl.a. genom A.B.F. få anslag till studiecirklar i musik där han kan fungera som lärare”.⁶⁶ I balansräkningen för år 1980 konstaterades att ABF gav bidrag för studiecirklar med 4 352 kronor.⁶⁷ Inför år 1981 gjorde Degerfors musikkår en kursplanering till ABF, där de beskrev vilken form av kurs man ville ha och när kursen skulle hållas.⁶⁸ Degerfors musikkår använder idag Kulturens bildningsverksamhet, som ger ett litet bidrag för studiecirkelverksamheten för varje termin.⁶⁹ Patrik Rydbeck gav som svar på denna fråga ”att studieförbundet måttligt förstärkte ekonomin och ger ersättning för registrerade speltimmar”.⁷⁰

Även Edsvalla, Nors, och Vålbergs musikkårer hade ett samarbete med ABF. Edsvalla och Vålbergs musikkårer hade tillsammans med Gruvöns - Billeruds musikkår ett samarbete, där de framförde fyra konserter på våren år 1980 och i ett brev till ABF ville de samarbeta med ABF kring lokalbokningar, annonser, affischtryck och notställsprydnad med ABF:s färger och logga.⁷¹ Efter att ha frågat Lennart Danielsson vilken betydelse ABF hade för Edsvalla musikkår, svarade han ”att den hade stor betydelse ekonomiskt sett och när ABF försvann från den lokala orten minskades samarbetet med Edsvalla musikkår”.⁷²

66 Degerfors kommun, Protokoll för årsmöte 1949, Degerfors musikkårs arkiv

67 Degerfors musikkår, 1980 års balansräkning ABF, Degerfors musikkårs arkiv

68 Degerfors musikkår, Kursplanering till ABF 1981, Degerfors musikkårs arkiv

69 Intervju: Barbara Persson, 2015-04-29

70 Intervju: Patrik Rydbeck, 2015-05-06

71 Edsvalla och Vålbergs musikkårer, Brev till ABF, Föreningsarkivet i Värmland

72 Samtal: Lennart Danielsson, 2015-04-24

För Vålbergs musikkår fanns ABF med i den ekonomiska berättelse för år 1979, där posten ABF avräkning med 3 850 kronor fanns med under utgifter. Året efter 1980 fanns ABF inte med längre.⁷³ Detta var troligen tillfälligt för i årsrapporten till Riksförbundet Sveriges amatörorkestrar (RSAO) för år 1982 står det att kåren har samarbete med ABF.⁷⁴ För Nors musikkår kunde man se i 1986 års ekonomiska berättelse att ABF bidrog med lokalhyra på 2 380 kronor och att ABF:s kurskostnader låg på 11 257 kronor.⁷⁵

Studieförbundet Gruvöns musikkår samarbetar med är Studieförbundet i Karlstad. ”Samarbetet som vi har med Studieförbundet är att vi har som en studiecirkel och att de betalade ut arvode till vår dirigent, vi betalade sen in en avgift för honom. Inget annat samarbete finns i nuläget” enligt svar från Mona Fingalsson.⁷⁶

För Slottsbrons musikkår ”har idag studieförbundet ABF en viss inverkan för kåren, de får ersättning för sina träningskvällar med ca 2500 kr per termin och får också en viss ersättning för kulturarrangemang, men med två års förskjutning”, gav Lennart Carlsson som svar.⁷⁷

Det visade sig att studieförbunden har haft en viss betydelse för kårerna både för att förstärka ekonomin och för kompetensutvecklingen, dels eftersom de arrangerat kurser, dels eftersom kårerna har fått en viss ersättning för studiecirkelverksamhet från studieförbunden.

I nästkommande kapitel 4 kommer jag att skriva om faktorerna ekonomi, rekrytering, musik- och kulturskola, samt studieförbunden har haft någon kulturpolitisk betydelse för civila musikkårer. Kapitlet inleds med en beskrivning av kulturpolitiken, vad kulturpolitik betyder och är relevant för att få en bild om musikkårerna och musikfrågan har haft någon inverkan på kulturpolitikens utformning. Därefter ges beskrivningar av relevans som ger en bild av hur kulturpolitiken har utvecklats och vilken inriktning den har i Sverige.

73 Vålbergs musikkår, Ekonomi 1979, Föreningsarkivet i Värmland

74 Vålbergs musikkår, Årsrapport 1982, Föreningsarkivet i Värmland

75 Nors musikkår, Ekonomisk berättelse 1986, Föreningsarkivet i Värmland

76 Mejlintervju: Mona Fingalsson, 2015-05-08

77 Mejlintervju: Lennart Carlsson, 2015-04-28

4. Vilken betydelse har kulturpolitiken haft för musikkårerna i faktorernas avseenden?

Det begrepp som är genomgående i detta kapitel är kulturpolitik. För att kunna ge en bra förklaring vad kulturpolitik innebär, används artikeln som Ants Viirman och Jenny Johannisson skrev *Makten över kulturpolitiken* ur boken KulturSverige 2009 där de tog upp vilken roll kommun, landsting och stat hade.⁷⁸ Den lokala samhällsorganisationen var efter andra världskriget relativt outvecklat och många av kommunerna hade ett begränsat uppdrag. Det var främst i städerna som ansvaret för kulturutvecklingen, då i form av stadsbiblioteken och i vissa städer även för museer, orkestrar och teatrar. De viktigaste aktörerna vid denna tidpunkt var civilsamhället med ett mångskiftande och rikt föreningsliv. När kommunerna får ökade uppdrag genom välfärdsstrategin, med att de tog över åtagande som tidigare hade skötts av ideella föreningar, så minskar civilsamhällets roll. Det skapar ett behov att systematiskt ge ekonomiskt stöd till föreningslivet, att det fortfarande är en långvarig pågående process och att de samhällskritiska rörelserna blir beroende av bidrag för att klara sig. En viktig insats inom kommunen är den kommunala musikskolan som är för barn – och ungdomskulturen. Kommuner och föreningsliv förutsattes att sköta avnämarsidan, men kommunerna lade sina resurser till att bygga upp kulturförvaltningen och behovet för offentligt stöd var föreningslivet beroende av. Alltjämt så är det obalans mellan efterfrågan och utbud av kultur, det är ett problem inom kulturpolitiken. Utan hänsyn till avnämarsidans behov och önskemål, så kunde kulturskapande institutioner utveckla sin verksamhet och det medförde efterfrågans svaga ställning. Landstingen hade efter andra världskriget nästan inga kulturpolitiska ambitioner, förutom begränsad bidragsgivning framförallt till folkhögskolan, som på landsbygden ofta var en förbisedd kulturell aktör. I mitten av 1970-talet så kan man se en del kommuner och landsting att de ofta kopierar propositionstexterna från de målformuleringar som de antog och inte minst dess fördelningpolitiska strävan. Staten överförde läns-musikreformen till regional nivå som idémässigt låg i linje med 1974 års tänkande. Staten blev mer passivt i kulturpolitiken, även det att Statens kulturråd inte längre hade så stor kulturpolitisk roll och fokus var för Kulturrådet att de arbetade mer inriktad på bidragsgivningen. Det kom nya tider och att i början av 1990-talet var det ekonomiska svårigheter som skapar en diskussion om verksamhetens innehåll och omfattning, samt att kulturen var ett lokalt och regionalt ansvar. Från slutet av 1990-talet och fram tills idag så sker

78 Artikel av Ants Viirman och Jenny Johannisson, *Makten över kulturpolitiken*, KulturSverige 2009, s.15-18

en förskjutning av makt och ansvar inom kulturpolitiken till den ökande lokala och regionala aktiviteten.⁷⁹ Den kulturpolitiska debatten var mer inriktad på att ge folket bildning under 1900-talets första hälft, men i den Statliga offentliga utredning (SOU) 1954:2 ”Musikliv i Sverige” belyses musiken med vilken roll musiken ska ha och vilken inriktning kulturpolitiken ska föra. Debatten kring kulturpolitik blev mer intensiv under 1970-talet, det kan vi se när riksdagen beslutade vilken inriktning och vad kulturpolitiken skulle föra med kulturpolitiska mål. I SOU 1972:66 ”Ny kulturpolitik”, tar den bland annat upp vilken inriktning musik ska ha för kulturlivet. Den kulturpolitiska utvecklingen går vidare med att propositionen 1974:28, *Kungl. Maj:ts proposition nr 28 år 1974* togs fram och det skulle dröja till 1996 innan en ny proposition 1996/97:3, *Kulturpolitik* såg dagens ljus. Idag utgår den kulturpolitiska inriktningen utifrån propositionen 2009/10:3. För att få en bild om faktorerna ekonomi, rekrytering, musik- och kulturskolor, samt studieförbunden och om kulturpolitiken har haft någon betydelse för civila musikkårar. Kommer jag att utgå från Anders Frenander bok: *Kulturen som kulturpolitikens stora problem*, men även SOU 1954:2, *Musikliv i Sverige* och 1972:66, *Ny kulturpolitik*; samt prop. 1996/97:3, *Kulturpolitik* och prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*.

I Sverige dominerades i början av 1900-talet av tre klasser: borgerlighet, arbetarklass och bönder.⁸⁰ Den främsta plikten utifrån den konservativa positionen var försvaret av de värden som den traditionella högkulturen, nationen och staten stod för. Av en rad olika skäl hotades det borgerliga kulturarvet att undermineras av såväl ekonomiska, kulturella som politiska krafter.⁸¹ Den kulturpolitik som fördes i Sverige under tidigt 1900-tal var inom arbetarrörelsen, debatten var rörande bildning och kulturen. År 1912 bildades ABF (Arbetarnas Bildningsförbund), med andra ord utövade arbetarklassen ett allt större inflytande i samhället. I termen av just bildning fördes inom arbetarrörelsen den kulturpolitiska debatten, arbetarrörelsen var beroende av skickliga, samt talföra företrädare för att kunna häva sina intressen och ståndpunkter. På grund av det differentierade skolsystemet var arbetarklassen i princip utestängd från mer avancerad utbildning. Grovt sett fanns det ett skolsystem för arbetarklassen och ett skolsystem för de övre klasserna och skikten. Anledningen till att ABF bildades kan härledas till den här situationen.⁸² Synen på bildnings – och kulturarbetet var

79 Artikel av Ants Viirman och Jenny Johannisson, *Makten över kulturpolitiken*, KulturSverige 2009, s.15-18

80 Anders Frenander, s. 79

81 Anders Frenander, s. 81

82 Anders Frenander, s. 83f

olika, arbetarna såg på ett sätt speciellt om man tillhörde till exempel ABF, en gräsrotsorganisation. Då var kampen för mer kultur en kamp för socialismen och partiets toppar såg kulturen för att skynda på eller underlätta samhällets omvandling.⁸³ Av ett dominerande distributivt synsätt formade den politik till bredare folklager i att försöka sprida den goda konsten. Det konkreta instrumentet var vandringsutställningar av konst som köpts in till Nationalmuseet. En kris som påkallade statliga insatser under denna period var inom teater, en följd av detta blev att Riksteatern inrättades 1934. Samma år 1934 väcktes i riksdagen frågan om det är staten som ska ha ansvaret för konsten och konstnärerna.⁸⁴ Under år 1946 var den svenska kulturpolitiken till och från ganska intensiv framförallt inom arbetarrörelsen, detta år anordnas en konferens med kulturdebattörer inom flera olika grenar av de svenska folkrörelserna och att vid 1950-talets början inom skilda kulturområden tillsattes ett flertal statliga utredningar.⁸⁵

I början av 1950-talet gjordes en av de här utredningarna, SOU 1954:2 *Musikliv i Sverige*, betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling angivet av 1947 års musikutredning. Det visade sig att andra organisatoriska former hade under de senaste åren vuxit fram för tillvaratagandet av allmänhetens musikaliska intressen. Det hade kommunerna efter enskilda initiativ på olika sätt och i växande grad medverkade till musikutbildning, samt inte inom skolan men även utanför skolans ram till musikutövning. Det var vanligt att ett ekonomiskt stöd lämnas till såväl folkbildningsorganisationer som till andra musikverksamheter, till exempel instrumentalensemble eller till och med musikskolor. I många köpingar och i de flesta större städer hade ordnat någon form av extra undervisning i instrumentalmusik inom folkskolan eller träffat anstalter i orkester för musicerande. Ofta stod en kommunal musikskola öppen för inte bara skolbarn utan även för vuxna. För avlönande av lärare i sådana skolor hade kommunen påtagit sig det ekonomiska ansvar som ofta är betydande, det visade att behov till denna kommunala musikverksamhet ”erhålla stöd är lika påtagligt som statens plikt att stödja dessa bemödanden för musikkulturell utveckling”.⁸⁶ Det amatörmässiga musicerande beskrevs att det var en fritidssysselsättning, som ger en personlig utveckling och förmedlar åt sina deltagare väsentliga estetiska värden. Det hade även mot

83 Anders Frenander, s. 89

84 Anders Frenander, s. 93f

85 Anders Frenander, s. 104

86 SOU 1954:2, *Musikliv i Sverige*, Stockholm, 1954, s. 51ff

vardagens enformighet en motvikt och att det hade i vår tid en mission att fylla genom kravet på aktivitet och kvalitet, samt genom det emotionella odlandet. För den enskilde deltagaren medför ofta en ringa kostnad i utövningen av amatörmusik, det var i allmänhet dyrt att anskaffa ett instrument, men även gemensamma kostnader som inköp av noter, lokalhyra och den största posten var en skälig ersättning till instruktörer och lärare. För det allmänna framstår det därför som en angelägen uppgift att ge sitt stöd till amatörmusikverksamheten och i viss utsträckning sker detta redan genom kommunala bidrag och statsbidrag. Till SOR (Sveriges Orkesterförenings riksförbund) och andra sammanslutningar som är verksamma inom amatörmusiklivet, utbetalas årliga bidrag ur lotterimedelsfonden.⁸⁷ En del av sina anslag låter folkbildningsorganisationerna komma musikverksamheten till godo och i sitt betänkande del II 1944 års folkbildningsutredning påyrkar en ökning av dessa anslag för att en utökad musikverksamhet kunde göras möjlig.⁸⁸

Här tar utredningen även upp problemet från delvis nya utgångspunkter om militärmusiken och det civila musiklivets behov av blåsmusiker. Undersöker man förutsättningar och vidare utveckling av blåsmusiker i landet utanför militärmusikerorganisationer, konstateras att för denna art av musik är intresset inom amatörverksamheten synnerligt livligt och redan befintliga blåsmusiker är antalet mycket stort, samt att fler bildas. På de orter som kåren finns har de stor popularitet.⁸⁹ I nu existerade blåsmusiker är i många fall militärmusiker medlemmar eller instruktörer och ledare. I de flesta fall är det musiker som endera har lämnat sin tjänst inom militärmusiken för annat yrke eller gått i pension. I sin nuvarande form skulle militärmusiker förse civila musikkårerna med kompetenta instruktörer och lärare. Som förslag i den här SOU 1954:2 vill de inrätta nya konservatorier till antalet två utanför huvudstaden, detta skulle ge för civila blåsmusiken tillgång på kompetenta instruktörer och att civila blåsmusiker blir oberoende av militärmusiker.⁹⁰

I Sverige under perioden 1959-1974 där Frenander beskriver perioden som ”Diskursens höjdpunkt” var den kulturpolitiska diskursen faktiskt en av de viktigaste inspirationskällorna

87 SOU 1954:2, s. 82f

88 SOU 1954:2, s. 83

89 SOU 1954:2, s. 194

90 SOU 1954:2, s. 195

för kulturpolitikens utveckling. Den ideologiska debatten återkom med förnyad styrka i mitten av sextioalet och under 1960-talets första hälft var det en av de dominerande frågorna inom kulturen.⁹¹ Kulturrådet inrättades den första januari 1969, till uppgift hade de att lägga förslag och utreda till den statliga kulturpolitikens utformning. I centrum stod ”kulturpolitikens roll att främja ökad jämlikhet i samhället” och det var det långsiktiga perspektivet man skulle inrikta sig på.⁹² Av en bred samling kulturpolitiska aktörer och debattörer utgjordes Kulturrådet med förankring i skilda delar av det svenska kulturlivet. Dess betänkande publicerades 1972 och var på nästan 600 sidor. Den här utredningen ”Ny kulturpolitik” var en diger bok och anledningen till att den skrevs var att det inte fanns någon samlad kulturpolitisk strategi från statsmakternas sida.⁹³

På 1920-talet gjordes de första försöken med studiecirklar i musik, ganska länge hade verksamheten en blygsam omfattning och sedan statsbidrag till studiecirkelverksamheten började utgå i slutet av 1940-talet då ökade aktiviteten. Jämfört med tidigare har ökningen varit måttlig från 1960-talets mitt och det har inneburit andelsmässigt en minskning jämfört med andelen cirklar i början av 1960-talet. Anledningen kunde bero på att statsbidragets reella värde successivt minskat och att kommuner samt skolor erbjudit helt kostnadsfri musikundervisning till allt fler ungdomar. En betydande efterfråga på musikundervisning torde dels bero på att studieförbunden intresserat sig så mycket för musikområdet och inom respektive organisationer hade man glädje och nytta av musik och sång. Mätt i både antal cirklar och deltagarantalet (75 %) dominerar ensembleverksamheten.⁹⁴ I större eller mindre omfattning fanns studiecirklar i musik inom samtliga studieförbund, något olika inriktningar hade dock verksamheten inom de olika förbunden och det största antalet cirklar svarade ABF för.⁹⁵ Rekrytering visade från enkäten till SOR- orkestrar (Sveriges orkesterförenings riksförbund) att fjorton orkestrar hade problem med detta och att detta beror på att de hade brist på blåsare.⁹⁶ På olika sätt finansierades SOR- orkestrarnas verksamhet, det utgick ett statsbidrag till SOR- förbundet och bidraget fördelades på medlemsorkestrarna. De kommunala anslagen är dock den avgörande inkomstposten för föreningarnas ekonomi.⁹⁷

91 Anders Frenander, s. 128

92 Anders Frenander, s. 153

93 Anders Frenander, s. 154f

94 SOU 1972:66, s. 323

95 SOU 1972:66, s. 324f

96 SOU 1972:66, s. 327

97 SOU 1972:66, s. 327

Av förhållandevis omfattande debatt inom kulturpolitiken där både intellektuella och politiker engagerade sig, kunde 1974 års beslut om de kulturpolitiska riktlinjerna betraktas som kulmen på en cirka femtonårig period. Fram till nästa kulturpolitiska beslut 1996 skulle det dröja drygt tjugo år och i diskussionshänseende var debatten mycket mattare.⁹⁸

Folkbildningen var en av de punkter som togs upp i prop. 1996/97:3, *Kulturpolitik*. De viktigaste arrangörerna av kulturprogram är i flertal kommuner studieförbunden, tillsammans med folkbiblioteken och föreningslivet. Folkbildningen och särskilt studieförbunden med sin breda verksamhet behövde i kulturpolitiken spela en mer aktiv och förnyad roll, det är regeringens uppfattning. Folkbildning bidrog till att förverkliga målet genom sin estetiska verksamhet att ge alla möjlighet till eget skapande. Inom folkbildningen är det ofta som människor får med kulturen i den första kontakten och gav upphov till ett intresse. ”Det är regeringens uppfattning att folkbildningen bör kunna spela en central roll i arbetet med att hävda kulturens plats i hela landet”.⁹⁹

Det som belyses vad gäller blåsmusikverksamheten var bland annat att efterfrågan på symfonisk blåsmusik i det allmänna musiklivet har visat sig begränsad, särskilt ute i landet där numera länets eget musikutbud är omfattande och varierat. Stockholm blåsmusik var en av statens helfinansierade civila blåsorkester, därför fann regeringen inte några vägledande skäl att behålla Stockholm blåsmusik och för Rikskonserter föreslår regeringen att de befrias från uppdraget att svara för ceremoniell och civil blåsmusik genom en egen ensemble.¹⁰⁰

Ett nytt övergripande beslut fattades år 2009 av den svenska riksdagen om den nationella och statliga kulturpolitiken att det tidigare riksdagsbeslutet från 1996 skulle ersättas.¹⁰¹

I propositionen 2009/10:3, *Tid för kultur* blev det sammantagna resultatet av regeringens förslag, att likheterna mellan 1996 års respektive 2009 års målformuleringar är betydligt större än likheterna mellan propositionen och utredningen.¹⁰²

98 Anders Frenander, s. 168

99 Prop. 1996/97:3, *Kulturpolitik*, Stockholm, 1997, s. 21

100 Prop. 1996/97:3, s. 86

101 Anders Frenander, s. 203

102 Anders Frenander, s. 205

I prop. 2009/10:3 beskrivs nya förslag utifrån regeringens bedömning, att företrädare för stat, kommunen och landstingen, samt ideella och idéburna organisationer och nätverk, behöver dialogen utvecklas inom kulturområdet. Skälen för regeringens bedömning för ett rikt kulturliv är en förutsättning människors skapande förmåga och engagemang. I hela landet är ett stort antal människor engagerade i denna typ av verksamhet och bland annat bidrar till att skapa ett socialt sammanhang och sammanhållning. Det är den ideella sektorn som berörs enligt regeringen, där regeringen planerade när det gäller den ideella sektorn att överlämna proposition om politiken till riksdagen och föreslå nya mål. Avsikten är de ideella organisationernas betydelse, där dialog mellan den ideella sektorn och staten är viktig. Beroende på sammanhang deltar amatörer och professionella gemensamt eller separat och inom kulturområdet uppvisar den ideella sektorn en stor variation. Genom bland annat studieförbunden bidrar den ideella verksamheten att de nationella målen inom kulturpolitiken uppnås. Det civila samhället har för både kulturarvsområdet och för den utövande kulturen en stor betydelse.¹⁰³ I kapitel 7.4 *Ny plattform för musiken* såg regeringen på musiken att på central nivå behövde musikområdet reformeras. För musiken kunde en ny plattform bidra med kompetensuppbyggnad och nationell överblick, även att inom det svenska musiklivet främja internationell samverkan samtidigt hålls musikens kulturarv levande, till det fria musiklivet och musikverksamheten på regional nivå stärks statens stöd. Skälen för regeringens förslag och bedömning är att till musikområdet behöver det statliga stödet anpassas och reformeras som nu präglade det svenska musiklivet, samt till de förutsättningarna. Där statens insatser renodlas och inriktas på internationell samverkan, kompetensuppbyggnad och nationell överblick behövs en ny nationell plattform.¹⁰⁴

Sammanfattningsvis hade musikkårerna ingen stor del i den kulturpolitiska utvecklingen, utan att det var mer inriktad på den övergripande kulturpolitiken inom stat, region/landsting och kommun. Det som visade sig var att folkbildning och föreningslivet har en stark betydelse för den kulturpolitiska utvecklingen. Det visade att faktorn studieförbunden, dess verksamhet och den ekonomiska möjligheten den gav till ideella verksamheten som till de civila musikkårerna där de fortfarande hade en bidragande roll för samarbete. Rekryteringen under tidigt 1900-tal till civila musikkårer, då var det militärmusiker som rekryterades och så var det även för Degerfors musikkår. Nils Gustaf Asker spelade trummor vid Värmlands regemente, blev

103 Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, Stockholm, 2009, s. 38f

104 Prop. 2009/10:3, s. 62f

sedan musikfanjunkare och lärare vid Kristinehamns allmänna läroverk innan han värvades till Degerfors musikkår.¹⁰⁵ Även det att faktorn, den kommunala musik- och kulturskola hade stor betydelse för kulturpolitikens inriktning och att samverkan mellan musikkårer och musik- och kulturskolor skulle bidra till rekryteringsmöjligheter. Redan innan kommunala musikskolan inrättades 1970, hade Degerfors musikkår en musikskoleverksamhet och en av kårens medlemmar agerade lärare och det var Karl-Erik Landgren. Han satt i Smedjan, Degerfors Järnverk och hade lektion med elever.¹⁰⁶ Till en början var det ekonomiska stödet utifrån kulturpolitiken en viktig faktor för att ge stöd till kulturverksamheterna, men att de mer och mer har minskat från staten och att ansvaret för bidrag till musikkårer hade gått över till kommunerna och landstingen/regionerna.

5. Resultat

105 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, s. 10f

106 Lisbeth Axelsson och Rolf Jansson, s. 72

Resultatet visar att det har skett en markant minskning av civila musikkårer, från omkring 25 kårer till åtta kårer idag. De fyra faktorerna ekonomi, rekryteringen, musik- och kulturskolan, samt studieförbunden visar resultatet att de tre första faktorerna har stor betydelse för musikkåreerna medan studieförbunden hade bara en viss betydelse. En tydligare bild av resultatet redovisas här vidare.

Det visade sig att i varje bruksort fanns en civil musikkår, minst en mässingssextett och i Värmland fanns det i runda tal omkring 25 bruksorter fördelade inom glas, järn, och pappersbruk. Idag finns det bara åtta kårer kvar och de är: Bofors, Charlottenberg, Degerfors, Dejefors, Gruvöns, Hagfors, Skoghall och Slottsbrons musikkårer. Förutom att bruken lades ner fanns det andra orsaker som gjort att musikkåreerna har lagts ner. Det beror på faktorerna ekonomi, rekryteringen samverkan med musik- och kulturskolor, samt studieförbunden att dessa faktorer har betydelse för musikkåreerna därför har kåreerna försvunnit i så många av länets bruksorter.

Ser man på den ekonomiska faktorn så har det ekonomiska stödet gått från att bruket ansvarade helt för kåren, till att bruket minskade sitt ekonomiska ansvar men att kommunen gick in och gav ekonomiskt stöd, till att det idag är endast kommunen som bidrar med ett föreningsbidrag, men att detta täcker inte de kostnader som kåreerna har utan de måste spela in pengar eller på annat vis få in pengar och detta kunde ske i t.ex. lotteriförsäljning. Även att de kostnader som kåren hade i form av instrumentinköp, reparationer och inköp av noter visar att det var bruken som tillhandahöll med detta från början och sedan blev det kåren själv som fick ansvara själva för kostnaderna. De kostnader som var störst omkring år 1945 var noter, instrument och kläder. Noter, instrument och kläder var fortfarande en stor kostnad, men övergick till arvoden, lokalhyra, utbetalda gager som var de största kostnaderna på 1980-talet. Den största kostnaden idag är för arvoden och personalkostnad till dirigent.

Faktorn rekryteringen visar att kåreerna rekryterade musiker från bruket i första hand, men att de även sökte rekrytering utanför bruket och idag sker rekryteringen från den kommunala musik- och kulturskolan. Den här förändringen visar vikten att ha ett gott samarbete med den kommunala musik- och kulturskolan för att kunna förnygra och fortsatt driva musikkåren framåt.

Som det framgick under faktorn rekryteringen visar att den kommunala musik och kulturskolan har varit en viktig faktor för att musikkårer ska kunna förnygra sin verksamhet och ett gott samarbete möjliggör att musikkårer kan överleva. Är kulturskolan en ideell förening som inte har några elever i blåsinstrument, minskar samarbetet med musikkåren och detta försvårar möjligheten att musikkåren kan överleva.

Den sista faktorn studieförbunden visar resultatet att samarbetet hade en liten betydelse för musikkåren, det gav ett litet ekonomiskt stöd för studiecirkelverksamhet och möjlighet till kompetensutveckling.

Utifrån den kulturpolitiska utvecklingen så har folkbildningen och föreningslivet en stor betydelse, där pengar tilldelas till SOR-förbundet och studieförbunden från staten. Den koppling som kan göras till musikkåren är att de får söka stöd härifrån till sin verksamhet, detta har ändå inte haft någon större betydelse för musikkåren eftersom bidraget och samverkan med studieförbunden inte gett så mycket för musikkåren.

6. Diskussion och slutsats

Det visar sig att de anslag som har kommit från kommunen har varit ganska höga om man ser till dagens pengavärde. Det kan generellt ses att bidraget inte har ökat markant under åren som gått. Varför en så liten ökning kan man fråga sig? Beror det på att kommunerna inte har mer pengar att ge i bidrag eller beror det på att kommunerna ändå ger ett så stort stöd som kårerna redan får. Allt stöd från kommunerna är oerhört viktiga oavsett om det är ett ekonomiskt stöd i pengar eller inte och det värdesätts högt!

Tittar vi då på rekryteringen och samverkan med musik- och kulturskolan var den förr mycket större. Berodde det på att det fanns ett större intresse för blåsmusiken eller var det den musiken med dess instrument som fanns att tillgå på den kommunala musikskolan? Idag har många musikskolor gått över till att bli kulturskola, med flera kulturella verksamheter som teater, bild och form. Av de tre civila musikkårer som studerats är det bara en musikkår som har ett starkt samarbete med den kommunala musikskolan och underlag för att rekrytera musiker härifrån. Det är ju ändå härifrån förnyringen av musiker kommer och gör att en civil musikkår kan leva kvar.

Det visar sig att studieförbunden verkar ha haft väldigt litet samarbete mellan kårerna, särskilt mot bakgrund av studieförbundens betydelse för det lokala kulturlivet och då inte minst för amatörkulturen. Vad beror det på att kårerna inte har haft större samarbete med studieförbunden? Orsaken kan vara att det lilla ekonomiska stöd studiecirkelverksamheten ger, inte täcker de kostnader verksamheten har, då minskar samarbetet mellan musikkårerna och studieförbunden.

Ett av de kulturpolitiska mål som staten beslutade om och som kommuner samt landsting/regioner ska arbeta mot är kulturarvsmålet. Det som står skrivet är att ”kulturpolitiken ska främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas”.¹⁰⁷ Varför görs inget mer för musikkårerna? Kulturpolitiken skulle kunna säkerställa och förstärka det ekonomiska stödet till civila musikkårerna, samt att musik- och kulturskolorna i Sverige blev lagstadgad verksamhet. För det är här barn och ungdomar kan själva ta del och utöva estetisk kultur, samt

107 Prop. 2009/10:3, s.30

att det också är härifrån rekrytering av blåsmusiker sker idag. Musikkårerna är ett kulturarv och borde bli mer uppmärksammade för vad de gör. Beror det på att politiken inte har något större intresse för denna verksamhet eller är det okunskap av att musikkårerna finns och att de behöver stöd för att kunna överleva? Får inte musikkårerna det rätta stödet när de arbetar för att bevara, använder och utvecklar ett av våra kulturarv, då är risken stor att vi inte kommer att ha några musikkårer kvar i Sverige! Degerfors musikkår och alla andra musikkårer i Sverige är ett levande kulturarv som används, bevaras och utvecklas. Det här beskriver dirigent Barbara Persson för Degerfors musikkår när jag ställde frågan om kulturarvsmålet och det svar hon gav i intervjun var ”att kåren utvecklar den bruksanda som kulturarvet medför kommunen, intresset för kåren har ökat men också konsertpubliken ”.¹⁰⁸ Det kan ses när kåren har framträdande så är det många människor som kommer, samt att det många gånger är slut på biljetter till vissa konserter. Det här sker när Degerfors musikkår har tillsammans med Degerfors kyrka två Julkonserter på samma dag, vi hade från början bara en Julkonsert men det var så många människor som inte fick möjlighet att se och lyssna på oss, att det beslöts till nästa år så skulle det bli två Julkonserter på samma dag, men även nu får många människor inte möjlighet att gå på de här konserterna. Även vid Degerfors musikkårs 130 års jubileumskonsert i Degerfors kyrka förra året var det många personer som inte kunde se och lyssna på oss.¹⁰⁹ Ett annat svar gav musikern Mikael Karlsson att ”Degerfors musikkår använder gamla noter som förnyas för att kunna användas, ett exempel är Odelbergs marsch, Festmarsch som Nils Gustaf Asker skrev till disponent Odelberg och det är att ta till vara kulturarvet”.¹¹⁰

Slutsatsen till undersökningen är om musikkårer inte får ekonomiskt stöd för att kunna bedriva verksamhet, inte har samverkan med den kommunala musik- kulturskolan, eftersom rekryteringen sker härifrån idag. Då är det stor risk att de civila musikkårerna går förlorade. Frågan är då varför gör inte kulturpolitiken kommun, - landsting/region och stat mer för denna verksamhet som finns till för alla amatör- som proffsmusiker i alla åldrar oavsett om du är kvinna eller man. De civila musikkårerna är en viktig del av den svenska musikhistorien och ett musikarv som måste bevaras och utvecklas!

108 Intervju: Dirigent Barbara Persson i Degerfors musikkår, 2015-04-29

109 Gisela Lindh egna erfarenhet vid spelningar med Degerfors musikkår

110 Intervju: Musiker Mikael Karlsson i Degerfors musikkår, 2015-05-01

Validiteten fanns inget att påvisa i uppsatsen. Den slutsats som framkommit har inte gett några olikartade svar utifrån de frågeställningar som ställts och utifrån det material undersökningen har utgått ifrån.

Förslag till fortsatt forskning kan vara att undersöka andra musikkårer i andra län; undersöka faktorerna ekonomi, rekryteringen samverkan musik- och kulturskola, samt studieförbunden mer ingående i en civil musikkår; undersöka samma förhållande på försvarsmaktens, kyrkliga, förenings och nykterhetsförbundets musikkårer; undersöka vilka faktorer som styr om kommunen ger bidrag eller inte.

Källförteckning

Otryckta källor

Dokument

ABF Blåsorkester, Skrivelse, Föreningsarkivet i Värmland

Degerfors musikkår, Revisionsberättelse 1945, 1981 och 2014 års balansräkning, Brev till Degerfors Järnverk 1945, Rekryterings brev 1945, Noter, 1980 års verksamhetsberättelse del 1 och 4, Protokoll för årsmöte 1949, 1980 års balansräkning ABF, Kursplanering till ABF 1981, Degerfors musikkårs arkiv

Edsvalla musikkår, Foto, Ekonomi 1948, revisionsberättelse 1980 och 1981, resultaträkning 1981, Verksamhetsberättelse 1979, Verksamhetsberättelse 1981 del 2, Brev till ABF, Föreningsarkivet i Värmland

Gruvöns musikkår, Resultatrapport 2013 och ekonomirapport 2014, Ordförande Fingalsson Mona

Nors musikkår, Föreningsblankett 1981, Ekonomisk berättelser 1984, 1985 och 1986, Verksamhetsberättelse 1985, Verksamhetsåret 1985 del 2, Ekonomisk berättelse 1986, Föreningsarkivet i Värmland

Slottsbrons musikkår, Resultatrapport 2013 och 2014, Ordförande Carlsson Lennart

Vålbergs musikkår, Historik 1905-1955, Protokoll om sammanslagning 1984, Kassabok 1945, resultaträkning 1980 och 1982, Verksamhetsåret 1982, Brev till ABF, Ekonomi 1979, Årsrapport 1982, Föreningsarkivet i Värmland

Elektroniska källor

Degerfors musikkår, www.degerformusikkar.se, 2015-04-12

Grums musikkår, www.gruvonsmusikkar.se/historik/, 2015-04-13

Kulturskolerådet, www.kulturskoleradet.se/, 2015-05-13

Prop. 1996/97:3, *Kulturpolitik*, www.regeringen.se/sb/d/108/a/1787, 2015-02-09

Slottsbrons musikkår, www.slottsbronsmusikkar.se/Historik.aspx, 2015-04-13

SOU 1972:66, *Ny kulturpolitik*, regina.kb.se/SOU/, 2015-04-27

Sveriges orkesterförbund, www.orkester.nu/?page_id=5852 och www.orkester.nu/?page_id=5849#, 2015-01-22

Muntliga källor

Carlsson Lennart, Slottsbrons musikkår, Mejlintervju, 2015-04-28 och Telefonintervju, 2015-05-19

Danielsson Lennart, F.d. musiker Edsvalla musikkår, Samtal i Karlstad 2015-04-24 och telefonsamtal 2015-05-13

Fingalsson Mona, musiker Gruvöns musikkår, Mejlintervju, 2015-05-08

Karlsson Mikael, musiker Degerfors musikkår, Intervju, Degerfors Folkets park, 2015-05-01

Persson Barbara, dirigent Degerfors musikkår, Intervju, Musikskolan, 2015-04-29

Rydbeck Patrik, ordförande Degerfors musikkår, Intervju, Musikskolans aula, 2015-05-06

Tryckta källor

Andersson Greger, (1982), *Bildning och nöje: Bildning till studiet av de civila svenska blåsmusikkårerna under 1800-talets senare hälft*, Uppsala, Uppsala universitet

Axelsson Lisbeth och Jansson Rolf, (2007), *I afton Landgren*, Fjugesta, Axelsson & Jansson Media AB

Dahlberg Inger, (2009), *Se Sverige*, Stockholm, Liber AB

Frenander Anders, (2014), *Kulturen som kulturpolitikens stora problem*, Möklinta, Gidlunds förlag

Nilsson Sven, (2003), *Kulturens nya vägar*, Malmö, Polyvalent

Prop. 2009/10:3, *Tid för kultur*, (2009), Stockholm, Kulturdepartementet

SOU 1954:2, *Musikliv i Sverige*, (1954), Stockholm, Ecklesiastikdepartementet

Viirman Ants och Johannisson Jenny, (2008), *Makten över kulturpolitiken*, KulturSverige 2009, Åby, Sörlins Förlag AB

Bilaga 1

Degerfors musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Anslag Degerfors Järnverk	Anslag Degerfors Kommun	Konserter	Bidrag ABF	Bankränta	Medlems- avgifter
1945	300 kronor	300 kronor	786 kronor	0 kronor	0 kronor	22 kronor
1981	0 kronor	19 000 kronor	11 550 kronor	2 276 kronor	955 kronor	0 kronor
2014	0 kronor	24 144 kronor	48 480 kronor	0 kronor	0 kronor	0 kronor

Kostnader

	Noter Instrument	Uniformer Förplägnad	Uppvaktnig Representation	Hemsidan STIM Annonsering	Arvoden Reseersättning Löner mm.	Diverse Övrigt
1945	973 kronor	0 kronor	0 kronor	0 kronor	451 kronor	195 kronor
1981	9 031 kronor	150 kronor	360 kronor	694 kronor	11 362 kronor	482 kronor
2014	9 846 kronor	2 209 kronor	8 208 kronor	7 025 kronor	17 193 kronor	2 720 kronor

Bilaga 2

Edsvalla musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Anslag Karlstad Kommun/Bidrag	Kollekt	Spelgage	Hysesintäkt	Räntor	Övriga intäkter
1948	350 kronor	199 kronor	854 kronor	0 kronor	0 kronor	0 kronor
1980	3 000 kronor	0 kronor	4 541 kronor	1 776 kronor	881 kronor	0 kronor
1981	3 000 kronor	0 kronor	1 500 kronor	1 820 kronor	1 107 kronor	978 kronor

Kostnader

	Noter Instrument	Arvoden Löner mm. Reseersättning	Hyses kostnad	Diverse utbetalad gager	Uniform Beklädnad	Diverse Porto mm.
1948	1 288 kronor	237 kronor	58 kronor	0 kronor	0 kronor	6 kronor
1980	771 kronor	1 118 kronor	4 808 kronor	2 592 kronor	0 kronor	2 150 kronor
1981	115 kronor	1 616 kronor	5 458 kronor	0 kronor	310 kronor	541 kronor

Bilaga 3

Vålbergs musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Anslag avd. 42/ SRA/SIA	Anslag Karlstad Kommun	Gager/Gåvor mm.	Räntor	Övriga intäkter
1945	300 kronor	0 kronor	7 kronor	0 kronor	0 kronor
1980	5 493 kronor	4 000 kronor	5 300 kronor	934 kronor	271 kronor
1982	0 kronor	4 000 kronor	11 164 kronor	505 kronor	0 kronor

Kostnader

	Noter/Instrument	Arvoden/löner/ reseersättning	Uniformer	Övriga kostnader
1945	287 kronor	4 kronor	0 kronor	2 kronor
1980	320 kronor	6 483 kronor	493 kronor	4 415 kronor
1982	147 kronor	15 652 kronor	0 kronor	2 989 kronor

Bilaga 4

Nors musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Anslag Karlstad Kommun/ bidrag (baryton)	Anslag SRA	Gager/lotteri	Ränta	Gåvor/ kollekt/ avslut Vålberg	ABF lokalhyra
1984	3 000 kronor	3 000 kronor	19 670 kronor	1 449 kronor	5 650 kronor	0 kronor
1985	7 000 kronor	0 kronor	17 802 kronor	2 012 kronor	610 kronor	0 kronor
1986	13 000 kronor	6 000 kronor	24 500 kronor	1 388 kronor	0 kronor	2 380 kronor

Kostnader

	Noter/Instrument	Utbetalade gager/ reseersättning	Musiklokal	Diverse/div. lotterikostnad	ABF kostnad
1984	7 858 kronor	3 620 kronor	5 633 kronor	5 438 kronor	0 kronor
1985	5 291 kronor	15 910 kronor	7 575 kronor	1 157 kronor	5 330 kronor
1986	9 513 kronor	7 770 kronor	9 716 kronor	5 559 kronor	11 157 kronor

Bilaga 5

Gruvöns musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Bidrag Grums kommun/bidrag personal	Medlemsavgift/kollekter/övrigt	Spelningar/annonser /lotterier	Ränta
2013	28 950 kronor	9 397 kronor	111 305 kronor	0 kronor
2014	17 000 kronor	24 130 kronor	72 409 kronor	569 kronor

Kostnader

	Konserter/repetitioner	Instrument/uniformer	Dirigent/rese.ers./löner mm.	Uppvaktning /hyra/Grums drillen	Annonser/porto mm.	Bankkostnad/övrigt
2013	10 351 kronor	20 025 kronor	56 211 kronor	2 244 kronor	20 136 kronor	12 699 kronor
2014	45 685 kronor	40 785 kronor	34 175 kronor	3 414 kronor	10 136 kronor	13 671 kronor

Bilaga 6

Slottsbrons musikkår intäkter och kostnader

Intäkter

	Anslag kommun	Gager/gåvor	Lotteri/ bingolotter	Drillen	Stödförening/ förtäring/övrigt
2013	15 000 kronor	70 642 kronor	17 560 kronor	22 615 kronor	27 031 kronor
2014	15 000 kronor	67 450 kronor	19 575 kronor	19 875 kronor	6 120 kronor

Kostnader

	Noter/ Instrument	Uppvaktnin g/gåvor mm.	Dir. kostn./ drill mm.	Annonser /hemsida mm.	Dirigent/ övr.arvod . mm.	Lokalhyra /övr.kost. Hyrdlokal	Medl.avg. SOR/ STIM mm	F. arkiv/ övriga kostnad
2013	2 760 kronor	1 648 kronor	27 276 kronor	12 418 kronor	59 440 kronor	10 200 kronor	6 520 kronor	2 718 kronor
2014	4 613 kronor	4 220 kronor	19 887 kronor	3 264 kronor	56 743 kronor	17 440 kronor	3 443 kronor	905 kronor